

1679. fonda 217. apraksta *Kadastrālās uzmērīšana planšetes un matricas priekšvārds*

1679. fonda 217. aprakstu veido Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas Zemes ierīcības departamenta kadastrālās uzmērīšanas kartogrāfiskais materiāls (planšetes un matricas). Kadastra kartes ir tikai viena no kadastrālās uzmērīšanas dokumentu kompleksa sastāvdaļām. Šis komplekss ietver arī zemes vienību kadastrālās uzmērīšanas robeždatu lietas, zemes vienību sarakstus un kadastrālās uzmērīšanas eksplikācijas, kas aprakstītas 216. aprakstā. Līdz ar to sekmīgai informācijas meklēšanai jālieto gan 216., gan 217. apraksts.

Zemes kadastrālo uzmērīšanu Latvijā uzsāka 1931. gadā. Tā tika balstīta uz Latvijas armijas štāba ģeodēzijas topogrāfiskās daļas izveidoto trigonometrisko un ģeodēzisko tīklu un atbalsta punktu izvietojumu. Kartogrāfiskie darbi sevī ietvēra ģeogrāfiskā atbalsta tīkla izveidošanu, zemes kartēšanu un liela mēroga kadastra karšu sastādīšanu, parādot svarīgākos lineāros elementus, zemes gabalu atrašanās vietas, atsevišķo parcelu robežas un platības, kā arī kodus, kas saskaņoti ar kadastra teksta daļu.¹

Pabeidzot kadastrālās kartēšanas un vērtēšanas darbus, katras saimniecības robežas un kadastra numurs tika iezīmēts kadastra kartē – planšetē mērogā 1:5000. Planšetes numurēja un sarindoja noteiktā secībā, veidojot planšetu sistēmu²:

1) kadastra vajadzībām Latvijas teritorijas pārskata karte sadalīta 110 kvadrātos, kvadrāti numurēti no **2** līdz **III**, no augšas uz leju virzienā no rietumiem uz austrumiem.

2) katrs lielais kvadrāts sadalīts 9 daļās, kas apzīmētas ar burtiem no **a** līdz **i**.

3) katrs ar burtu apzīmētais kvadrāts, piemēram, kvadrāts „**c**”, ir sadalīts vēl 16 kvadrātos, kas sanumurēti no **1** līdz **16**. Viens šāds kvadrāts tad arī veido planšeti, kas attēlo situāciju mērogā 1:5000. Planšetes numuru veido kvadrātus apzīmējošo ciparu un burtu kombinācija, kas atspoguļo planšetes vietu kopējā kadastra karšu sistēmā, piemēram: nr. 12c/16

4) Ir gadījumi, kad planšete ir sadalīta vēl sīkāk – mērogā 1:25000 vai 1:1000 – un tad planšetes numuru papildina romiešu cipars, piemēram, 3i/14 IV.

Planšetes izgatavotas no alumīnija ar uzlīmētu kartogrāfisko attēlu. Atsevišķos gadījumos planšetēm ir izgatavotas arī aerofoto kartes.

¹ Boruks, A. (Red.). *Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā*. Rīga: LLU Skrīveru zinātnes centrs, LR Valsts Zemes Dienests, 2001. 87. lpp.

² Turpat. 181. lpp.

Matrica ir melnbalts planšetes atvasinājums spoguļattēlā uz pauspapīra vai papīra, lai varētu izgatavot planšetu kopijas. Planšetes un matricas informācija var atšķirties, jo daļa planšetu ir labotas jau pēc matricu izgatavošanas.

Uz planšetes (matricas) parasti ir norādīts tās numurs, apriņķa/u un pagasta/u nosaukums, saimniecību robežas, nosaukumi un kadastrālās uzmērīšanas numuri, dati par zemes sadalījumu kultūrveidos, izmantojot speciālus saīsinājumus, piemēram, aramzeme (b), ganības (e) u. c.³

Kadastrālās uzmērīšanas galējie dati ir no 1922. gada līdz 1957. gadam, bet lielākā daļa apraksta lietu datēta ar 20. gadsimta trīsdesmitajiem gadiem. Savukārt 20. gadsimta piecdesmitajos gados tika veikti tikai reljefa iezīmējumi uz planšetēm.

Latvijas kadastrālā uzmērīšana netika pabeigta, tāpēc aprakstā iekļautais kartogrāfiskais materiāls nav pilnīgs. Vispilnīgākie dati ir par Aizputes, Bauskas, Jelgavas, Liepājas, Talsu un Tukuma apriņķu pagastiem, kur uz 1940. gadu kadastrs bija pilnībā pabeigts. Nav Ilūkstes apriņķa planšetu un matricu.

Arī informācija uz esošajām planšetēm/matricām var būt nepilnīga, jo daļa no tām nav pabeigta. Vairākām planšetēm nosaukumos nebija norādīti apriņķu un pagastu nosaukumi. Tie tika precizēti, izmantojot *Latvijas kadastrālās uzmērīšanas pārskata karti* (7647 lieta).

Jānorāda, ka ir gadījumi, kad divām planšetēm ir vienādi numuri, bet informācija uz tām nav identiska, piemēram, 2988. un 2989. lieta, kur uz planšetes attēloti Daugavas pretējie krasti. Tas precizēts lietas nosaukumā.

Kopumā 217. aprakstā ir 7650 lietas. Tās sistematizētas pēc dokumentu veida: planšetes un matricas, un kārtotas planšetu un matricu numuru secībā. Kā pēdējās divas lietas aprakstā ierakstītas *Latvijas kadastrālās uzmērīšanas pārskata karte* un *Latvijas kadastrālās uzmērījuma planšetu un matricu uzskaites saraksts nr. 438* (turpmāk – 438. saraksts). Planšetēm saglabāta 438. sarakstā ievērotā lietu numerācija, matricām doti jauni numuri. Tā kā bija svarīgi saglabāt planšetu numuru kontinuitāti, tad aprakstā ir ierakstītas divas lietas ar litera numuriem.

Lai atvieglotu meklēšanu, apraksta beigās pievienots planšetu un matricu numuru rādītājs ar norādēm uz attiecīgajām lappusēm aprakstā. Izmantotāju ērtībām atsevišķā sējumā sagatavots arī *Latvijas kadastrālās uzmērīšanas planšetu rādītājs*, kurā lietas kārtotas pēc teritoriālā principa (pēc apriņķiem un pagastiem) alfabēta secībā: saskaņā ar 1938. gada administratīvi teritoriālo iedalījumu.

³ *Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā*. 2001.189. lpp.

Meklējot konkrēta zemes gabala plānu, jānoskaidro numuru planšetei, uz kuras tas ir attēlots. Šī informācija jāmeklē kadastrālās uzmērīšanas dokumentos – attiecīgā pagasta zemes vienību sarakstā vai kadastrālās uzmērīšanas eksplikācijā 1679. fonda 216. aprakstā.

Teksts: Fondu analītikas daļas vadošā pētniece Ginta Orinska